
ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ НА МАКРО- ТА МЕЗОРІВНЯХ

УДК 338.24:004

Олена Василівна ГАРАЩУК

доктор економічних наук, професор,
завідувач сектору взаємодії з громадськістю та ЗМІ і міжнародного співробітництва відділу
організаційно-інформаційного забезпечення та роботи з персоналом,
Державна інспекція вищих навчальних закладів України
E-mail: mon7@ukr.net

Віра Іванівна КУЦЕНКО

доктор економічних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України,
головний науковий співробітник відділу соціоекологічних проблем сталого розвитку,
Державна установа «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку
Національної академії наук України»
E-mail: anisimov103@gmail.com

КОНТЕНТ ФАХОВОЇ ОСВІТИ: АНАЛІЗ, ОЦІНКА, ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Гаращук, О. В. Контент фахової освіти: аналіз, оцінка, перспективи розвитку [Текст] / Олена Василівна Гаращук, Віра Іванівна Куценко // Економічний аналіз : зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол.: В. А. Дерій (голов. ред.) та ін. – Тернопіль : Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2016. – Том 24. – № 1. – С. 7-15. – ISSN 1993-0259.

Анотація

Вступ. Розкривається важливість фахової (вищої) освіти в житті суспільства, країни і кожного її жителя. Зазначається, що контент фахової освіти наповнюється багатьма показниками. Наводяться основні з них, що характеризують нинішній стан освітньої сфери. При цьому зазначається, що професійна освіта має бути якісною та неперервною. На основі аналізу основних показників розвитку вищої освіти робиться висновок, що практично всі вони мають тенденцію до зниження, а найвищі темпи зниження притаманні показникам кількості студентів. Підкреслюється, що найгострішою проблемою залишається ресурсне забезпечення галузі, яке негативно впливає на якість освітніх послуг і підготовки кадрів. Зазначається, що покращенню ситуації сприяє модернізація освітнього процесу, в тому числі на основі принципів державно-приватного партнерства.

Мета. Метою проведеного дослідження є розробка науково-методологічних засад оцінки стану розвитку фахової (вищої) освіти, виявлення існуючих проблем та обґрунтування шляхів їх подолання у контексті розбудови економіки знань.

Метод (методологія). Під час дослідження використані наступні методи: монографічний, аналізу та синтезу, балансовий, метод екстраполяції, моделювання тощо. Так завдяки монографічному методу було досліджено, хто з науковців і якою мірою здійснював аналіз стану фахової освіти в Україні та які у попередніх дослідженнях були виявлені позитивні та негативні тенденції розвитку цієї ланки освітньої сфери. У процесі роботи за допомогою методів аналізу та синтезу оцінено мережу навчальних закладів, які здійснюють фахову підготовку, виявлено зміни в кількості та структурі вищих навчальних закладів, чисельності студентів у них. Досить широко ці методи також використані при оцінці фінансового забезпечення освітньої сфери загалом і вищої її ланки, зокрема балансовим методом скористалися при моделюванні можливих майбутніх змін у наборі студентського контингенту до вищих навчальних закладів в умовах демографічної кризи в Україні.

Результати. У роботі охарактеризовано перспективи розвитку фахової освіти, спрямовані на подолання проблем, на забезпечення подальшої модернізації, варіативності, тісного зв'язку із суспільством. У числі найважливіших інструментів пропонуються інноваційні технології, які мають стати вирішальним чинником підвищення ефективності освітнього процесу, сприяти зростанню привабливості фахової освіти для молоді.

Ключові слова: модернізація; інновація; освітня сфера; якість освіти; моніторинг.

Olena Vasylivna GARASHCHUK

Doctor of Sciences (Economics),
Professor,
Section Head of Public Relations and the Media and International Cooperation,
Department of Organizational and Information Support and Work with the Staff
State Inspection of Educational Institutions of Ukraine
E-mail: mon7@ukr.net

Vira Ivanivna KUTCENKO

Doctor of Sciences (Economics),
Professor,
Honored Worker of Science of Ukraine,
Chief Researcher of Department of Social and Ecological Problems of Sustainable Development,
State Institution "Institute for Environmental Economics and Sustainable Development of the National Academy
of Sciences of Ukraine"
E-mail: anisimov103@gmail.com

CONTENT OF PROFESSIONAL EDUCATION: ANALYSIS, ESTIMATION, DEVELOPMENT PROSPECTS

Abstract

Introduction. The article reveals the importance of professional higher education in the society, the country and each of its residents. It is noted that the content of professional education is filled with a number of indicators frames. It is noted that the improvement of the situation contributes to the modernization of the educational process. It should be done on the basis of public and private partnership.

Purpose. The aim of the research is to develop scientific and methodological foundations of assessment of the state of professional higher education, to identify the existing problems and to justify the ways of their overcoming in the context of the development of economy of knowledge.

Method (methodology). The study has used the following methods: monographic method, method of analysis and synthesis, method of balance, method of extrapolation, method of modeling, etc. Professional education in Ukraine and the results are analyzed on the basis of monographic method. With the help of methods of analysis and synthesis, it is assessed the existing network of educational institutions offering professional training and revealed changes in the amount and structure of higher education institutions, the number of students. These methods are also used in assessing the financial security of the educational sphere in general, and its highest level in particular. Equity method is used in the simulation of possible future changes in the set of the student in higher education institutions in terms of the demographic crisis in Ukraine.

Results. The paper suggests promising directions of development of professional education. Their task is to overcome the existing problems of development, to ensure further modernization, variability and its close links with the community. Among the most important tools we propose the innovative technologies, which have become an important factor in increasing the efficiency of the educational process, enhance the attractiveness of vocational education for young people.

Keywords: modernization; innovation; educational sphere; quality of education; monitoring.

JEL classification: I28

Відсутність глибокого аналізу зіграла з нами злий жарт.

академік Є. Веліхов

Усе життя – навчання, і кожен у нім є вчитель і вічний учень.

Абрахам Маслоу

Вступ

Освіта України – це майже 40 тис. навчальних закладів. У цій сфері працює 1,7 млн осіб, у числі яких більше 53 % мають вищу освіту третього-четвертого рівнів акредитації.

Проблеми розвитку освіти загалом і фахової зокрема є актуальною темою досліджень багатьох

науковців. У їх числі Андрущенко В., Антонюк Ю., Антошкіна Л., Байденко В., Базилевський А., Величко О., Волюков В., Волохова І., Грицюк Т., Данилишин Б., Жамін В., Карпов В., Кобильник В., Кремень В., Луговий В., Сафонова В., Щетинін В., Якобсон Л., Яковець В. та багато інших. Водночас складність і багатоаспектність досліджуваної сфери зумовлюють наявність широкого простору для подальшого наукового пошуку, спрямованого перш за все на перспективи ефективного розвитку фахової освіти.

Мета статті

Метою проведеного дослідження є розробка науково-методологічних засад оцінки стану розвитку фахової (вищої) освіти, виявлення проблем та обґрунтування шляхів їх подолання у контексті розбудови економіки знань.

Виклад основного матеріалу дослідження

Освіта є базовою цінністю, як вважають 90 % серед опитаних в Україні. Тож не дивно, що в нашій країні понад 93 % населення у віці 25 років і старші мають вищу та середню освіту. Розвиток освіти й економіки корелюються між собою. Відомо, що за обсягом економічного розвитку і вищої освіти перше місце у світі належить США. Зрозуміло, що підготувати фахівця на все життя неможливо, адже кожного року, як свідчить статистика, відбувається оновлення 5 % теоретичних і 20 % – фахових (професійних) знань. У цих умовах освіта має бути не лише якісною, а й неперервною. Особливо це важливо забезпечити у вищій школі, де здійснюється підготовка фахівців для всіх сфер економічної діяльності. Модернізація економіки потребує й модернізації фахової освіти. Остання, до речі, невіддільна від:

- постійного вдосконалення вищої освіти;
- пошуку шляхів підвищення якості освітніх послуг;
- забезпечення рівного доступу всіх громадян до якісної освіти, можливостей і свободи вибору у сфері освіти;
- модернізації змісту освіти та організації її адекватно світовим тенденціям.

Моніторинг основних показників, які характеризують стан модернізації освітньої сфери, дозволяє зробити висновок, що вона (модернізація) знаходиться на початковому етапі. Як свідчить світовий досвід, успішному прориву у цьому плані сприяє інновація в освітній сфері, використання сучасних інформаційних технологій. Водночас важливо, щоб освіта загалом і фахова зокрема знайшли своє місце в освітньому просторі, встановили міжнародні контакти.

Досвід діяльності багатьох вищих навчальних закладів підтверджує, що впровадження в освітню діяльність інновацій залежить перш за все від рівня фінансового забезпечення галузі. А він, на жаль, є недостатнім порівняно з реальними потребами. Скажімо, базовим законом про освіту передбачено, що на цю сферу мають виділяти 10 % величини валового внутрішнього продукту. Проте, скажімо, за роки незалежності в Україні жодного року не було досягнуто зазначеного показника (табл. 1).

Таблиця 1 Динаміка видатків зведеного бюджету на освіту, %*

Роки	із загальних видатків		від ВВП	
	усього	вища	усього	вища
2000	14,7	4,7	4,2	1,3
2005	18,1	5,7	6,1	1,8
2010	21,1	6,6	7,4	2,3
2013	20,9	5,9	7,3	2,1
2014	19,1	5,4	6,4	1,8
2015	17,5	4,9	5,5	1,5

*За даними [9, с. 4].

А це негативно позначається не лише на розвитку освіти, але й соціально-економічного стану країни. Адже нині відповідно до методології Шульца Т.*, вкладення в людину розглядаються як джерело економічного зростання, як показник не менш важливий, ніж звичайний капітал. Іншими словами, інвестиції в освіту – це шлях забезпечення високої якості життя та зростання добробуту населення. Цю думку підтримало багато й інших фахівців, зокрема Денісон Е., Кендрік Дж., які здійснили кількісну оцінку внеску освіти в економічне зростання. Ними було встановлено, що протягом двадцятого століття накопичення людського капіталу випереджало темпи накопичення фізичного. Денісоном Е. доведено, що приріст душевого доходу в США післявоєнного періоду був на 15-30 % обумовлений зростанням

* За методологією Шульца Т., величина загального фонду освіти рівна вартості одного року навчання кожного рівня, помноженого на число людино-років освіти, накопичених населенням країни до певного моменту часу (з поправкою на неоднакову тривалість навчального року).

освітнього рівня. Фахівці доводять, що саме завдяки зростанню інвестицій в освіту досягнуто високих темпів соціально-економічного зростання в Гонконгу, Сінгапурі, Південній Кореї, а в Японії збільшення витрат на освіту на один відсоток забезпечило зростання валового національного продукту на 2,5 % [10].

В Україні, як видно із табл. 1, з 2010 р. спостерігається зменшення видатків і на освіту загалом і на вищу зокрема як із загальних видатків, так і від величини валового внутрішнього продукту. Щоправда, в цей час суттєво зменшилась і мережа вищих навчальних закладів I-IV рівнів акредитації та кількість у них студентів (табл. 2).

Таблиця 2. Динаміка мережі вищих навчальних закладів I-IV рівнів акредитації та кількості студентів

Показник	2010/2011	2011/2012	2012/2013	2013/2014	2014/2015	2015/2016
Кількість закладів – усього, одиниць,	813	805	785	767	664	659
у т.ч. III-IV р.а.	330	326	316	309	277	288
Кількість студентів – усього, тис. осіб,	2418	2246	2106	1993	1689	1605
у т.ч. III-IV р.а.	2067	1899	1770	1673	1438	1375

**За даними [9, с. 8-9].*

При цьому темпи зниження чисельності студентів випереджають усі інші показники. Так протягом зазначеного в табл. 1 періоду мережа вищих навчальних закладів в Україні зменшилась на 19 %, а кількість студентів – на третину. Водночас частка студентів українських вишів у світі складає 0,9 %, а питома вага населення – 0,5 %.

Слід зазначити, що у вищих навчальних закладах готується 85 % аспірантів і 81 % – докторантів загальної їх кількості. При цьому, як свідчить статистика, підготовка аспірантів і докторантів в українських вишах у 2,5 рази ефективніша, ніж у науково-дослідних інститутах. Однією з причин цього є концентрація у вищих навчальних закладах висококваліфікованих викладачів. Саме у ВНЗ України працює 80 % кандидатів і 90 % – докторів наук.

Модернізаційні процеси, що відбуваються в освітній сфері, зумовлюють і структурні зміни (табл. 3).

Таблиця 3. Видатки на окремі підгалузі, у % до видатків на галузь*

Підгалузь	Роки					
	2000	2005	2010	2013	2014	2015
На освіту - всього	100	100	100	100	100	100
у тому числі						
дошкільну	11,1	11,0	12,8	14,8	15,2	15,9
загальну середню	36,2	41,6	41,2	41,9	42,4	42,9
професійно-технічну	6,1	6,5	6,4	6,0	5,9	5,5
вищу	32,3	29,6	31,3	28,4	28,3	27,7

**За даними [4, с. 4; 9, с. 4].*

Як видно із табл. 2, у структурі видатків на освіту тенденція до зменшення притаманна професійно-технічній і вищій освіті, а зростання – для дошкільної та загальної середньої. Така тенденція зумовлена негативними явищами (недофінансуванням) професійно-технічної освіти. У сфері вищої освіти в цей час спостерігається прискорення диверсифікаційних процесів. Адже в сучасних умовах виникає необхідність реалізації нових підходів до пошуку фінансового забезпечення функціонування освітньої сфери загалом та кожної її ланки зокрема.

Інноваційна освіта передбачає навчання в процесі створення нових знань за рахунок інтеграції фундаментальної науки, безпосередньо навчального процесу та виробництва. Система освіти в інноваційному виші повинна бути відкрита новим науковим дослідженням і сучасній економіці.

У цей час зростає кількість студентів вищих навчальних закладів, які навчаються за рахунок юридичних і фізичних осіб (табл. 4).

Таблиця 4. Кількість студентів вищих навчальних закладів за джерелами фінансування їх навчання*

Показник	I-IV рівнів акредитації			III-IV рівнів акредитації		
	2010/2011	2014/2015	2015/2016	2010/2011	2014/2015	2015/2016
Питома вага студентів (%), які навчались за рахунок:						
державного бюджету	38,3	44,5	45,6	38,6	46,1	47,2
місцевих бюджетів	3,8	4,9	4,9	0,7	0,8	1,1
органів державної влади	0,4	0,6	0,6	0,4	0,7	0,7
юридичних і фізичних осіб	57,5	50,0	48,9	60,3	52,4	51,0

*За даними [9, с. 11].

У багатьох навіть високорозвинених країнах навчання у вищих навчальних закладах платне. Скажімо, у США навчання в усіх вишах платне (щоправда, плата за навчання коливається від 6 тис. дол. в рік до 40 тис. і більше). Зрозуміло, що платне навчання обмежує доступ представникам менш забезпечених верств населення до якісної вищої освіти. У цьому контексті заслуговує на увагу у цій царині соціально-економічного розвитку підхід, відповідно до якого у вищих навчальних закладах США відсутній поділ студентів на так званих «бюджетників» і «платників», тобто вища школа не знає диференціації щодо студентства. Водночас тут активно реалізується система диверсифікації фінансового забезпечення розвитку фахової освіти. У цій країні при відсутності прямого фінансового забезпечення вищих навчальних закладів існує розгалужена система державної, громадської та корпоративної підтримки вищої освіти, що передбачає:

- низьковідсоткові довгострокові кредити на освіту;
- гранти численних приватних і громадських фондів;
- корпоративні стипендії, а також ті, які надають самі вищі навчальні заклади своїм студентам;
- премії та призи за перемогу на різних конкурсах, призначені для оплати освіти.

Крім того, в університетах США поширеною є практика залучення студентів на роботу в межах кампусу. За рахунок цього студенти частково сплачують навчання, навіть у таких елітних вищих навчальних закладах, як у Гарварді, Єлі, Принстоні, Стенфорді та ін. Такий підхід дозволяє нівелювати роль різниці сімейних доходів у доступності вищої освіти. Тобто у США відбір студентів з допомогою мерітократичного принципу відіграє важливу роль у тому, щоб підтвердити фразу «університети – „розсадники“ еліти талантів і знань». В університетах велика увага звертається на контроль якості освіти. Цей контроль забезпечують різні громадські організації, комітети, комісії. Останні є найбільш ефективними та дієвими способами контролю всього освітнього процесу. Крім того, в університетах США панує високий рівень громадянської культури американської професури, підтримується достойний рівень професійної спільноти з її дотриманням.

В Україні досить актуальними залишається питання щодо підтримки економічних засад розвитку освіти загалом і фахової зокрема, механізму поширення та впровадження накопичених знань, проблем затребуваності та сталості отриманих результатів, моніторингу стану та розвитку соціально-економічних проблем освіти, механізму взаємодії донорських організацій, професійної спільноти та органів державного управління освітою, активного переведення освіти на інноваційні засади подальшого розвитку вищої фахової освіти, зокрема у сфері інноваційної діяльності.

А тому у вищій школі значна роль має бути відведена співпраці між вищими навчальними закладами та мережевими проектами інноваційної діяльності, в межах яких існує велика можливість для збереження та розвитку вищезазначених зв'язків.

Фахова освіта, щоб відповідати потребам сьогодення, має взаємодіяти з потребами держави та ринку праці. З цією метою вищі навчальні заклади мають контактувати з фондами, дослідницькими організаціями, з державними організаціями. Під впливом вимог ринку активного розвитку мають набути міждисциплінарні курси, зміст яких спрямований на розв'язання конкретних цілей. Для подальшого вдосконалення фахової освітньої сфери її контенту необхідно:

-
- процеси реформування освіти здійснювати у взаємодії із загальною стратегією соціально-економічного розвитку;
 - забезпечити цілісний підхід до фахової освіти, розглядаючи її в тісному зв'язку з іншими ланками освіти;
 - зробити акцент на ефективних засобах комунікації, зокрема на інформаційні комп'ютерні технології, що сприяють вирівнюванню окремих компонентів національних систем фахової освіти;
 - досягти розуміння важливості опори в процесі реформування на інтернаціоналізацію вищої освіти з метою використання у цьому контексті досвіду інших країн тощо.

Реалізація зазначених напрямів потребує, безперечно, значних ресурсів, у тому числі фінансових. І це визнають і представники визнаних у світі вищих навчальних закладів. Так президент Гарвардського університету стверджує, що, якщо хтось вважає, що освіта занадто дорога, то нехай він підрахує, скільки коштує невігластво.

Як зазначалось вище, Україна за часткою студентів у світі значно перевищує питому вагу населення, посідаючи 9-е місце серед 133 країн світу за кількістю студентів. Наша держава входить у першу десятку кращих країн світу за цим показником. Проте якість, як зазначалось вище, поки що не може нікого задовольнити. Водночас слід пам'ятати, що вища школа, як підкреслював Вернадський В.І., покликана служити вогнищем наукової діяльності та наукової творчості, бути школою загальнонародною, відкритою для всіх, хто володіє розумом і талантом.

Ще у 2000 р. глави держав і Урядів (у тому числі й України) схвалили Декларацію тисячоліття, де стосовно нашої держави було визначено 7 цілей, другою серед яких є забезпечення населення якісною освітою впродовж усього життя. Це перш за все стосується вищої освіти, оскільки наука доводить, що для розвитку постіндустріального суспільства не менше 40 % дорослого населення має мати вищу освіту. В Україні серед населення у віці 15-70 років повну вищу освіту мають лише 27 %. І це при тому, що за індексом освіти наша країна посідає достатньо високе місце – 18, тоді як, приміром, Іспанія – 22, Великобританія – 24, Франція – 27, Польща – 30, Росія – 53. Однак це досягнуто завдяки кількісним параметрам, а не якісним. Підтвердженням останнього є й те, що, скажімо, із числа випускників вищих навчальних закладів за останні 10 років працюють за отриманим фахом лише 30-35 %*. Окрім інших чинників, на це, на наш погляд, вплинули й:

- девальвація цінності диплому про вищу освіту;
- стрімке зниження якості підготовки кадрів;
- невідповідність мережі вищих навчальних закладів, структури підготовки кадрів суспільним, особистісним і культурно-освітнім потребам;
- незбалансованість мережі вищих навчальних закладів з кадровими, дослідницькими, інформаційними, фінансовими та матеріальними ресурсами;
- обмеженість доступу вищих навчальних закладів до практики студентів, мережі Інтернет, якісної навчальної літератури тощо.

Успішному подоланню цих проблем певною мірою має сприяти подальше оновлення фахової освіти, за рахунок упровадження інновацій у виробництво, розподіл і споживання освітніх благ, якісних освітніх послуг тощо. Світовий досвід свідчить, що успіх такого оновлення забезпечується тоді, коли воно відбувається одночасно в різних ланках освіти з урахуванням сучасних механізмів суспільних змін, коли забезпечується взаємодія людського та соціального капіталів, коли до цього процесу долучається не лише держава, а й бізнес, забезпечується державно-приватне партнерство (табл. 5).

До речі, необхідність формування державно-приватного партнерства зафіксована в Законі України «Про державно-приватне партнерство» (2010 р.). Це свого роду форма участі різних економічних суб'єктів перш за все в системі управління, у тому числі освітньою сферою.

Україна – європейська держава, а тому її освіта має бути складовою європейського освітнього простору. Відповідно до вимог Болонської декларації, здійснюючи освітню реформу, модернізацію вищої освіти, українська вища школа має накопичувати і власний позитивний досвід. Якість вищої освіти покладена в основу європейського освітнього простору. Цьому має сприяти й стимулювання мобільності студентів, викладачів, дослідників*, розвиток європейського співробітництва в області контролю якості знань, вироблення зіставних критеріїв і методологій. У цьому контексті, на думку Байденка В.І., актуальними залишаються проблеми щодо того, як адаптувати до вимог Болонського процесу національні системи вищої освіти, враховуючи при цьому традиції, досягнення та не вирішені проблеми, як зорієнтувати вищі навчальні заклади на ринок без комерціалізації вищої освіти, а конкуренцію між вищими навчальними закладами сумістити із співробітництвом, якою має бути позиція європейської

* Опитування серед першокурсників показало, що 40 % не мріють працювати за обраною спеціальністю, а до закінчення ВНЗ ця цифра зростає до 60 %.

* Статистика свідчить, що мобільність студентів і викладачів позитивно впливає на європейське життя в академічному, культурному, соціальному та економічному аспектах.

вищої школи відносно до транснаціональної освіти [3]. Останнім часом навіть вища освіта стає все менш конкурентоспроможною областю професійної діяльності.

Таблиця 5. Основні складові державно-приватного партнерства

Сфера реалізації державно-приватного партнерства	Особливості форм і механізмів державно-приватного партнерства	Очікувані результати в соціально орієнтованій економіці
Інноваційне інвестування, створення технопарків, бізнес-інкубаторів для забезпечення прискорення розвитку нових технологій	Держава бере на себе створення освітньої інфраструктури, надає преференцію фаховій освіті. Приватні компанії вкладають кошти у розвиток фахової освіти, в розробку інформаційно-інноваційних технологій	Підвищення рівня освіти населення, у тому числі зайнятого, зростання продуктивності праці, економічної активності населення, його добробуту
Освітня сфера	Держава здійснює фінансування великих освітніх та інфраструктурних проектів, залучає бізнес для розв'язання завдань окремих проектів, забезпечує врахування інтересів бізнесу	Економія фінансових ресурсів держави, підвищення ефективності використання освітніх об'єктів, відповідної інфраструктури
Об'єкти освіти	Бізнес вкладає кошти в освітню сферу за умов достатньої присутності у ній держави	Створення позитивного іміджу для бізнесу в системі вищої освіти, підвищення якості освітніх послуг тощо
Державне замовлення	Специфічна форма партнерства, в якій зацікавлені обидві сторони: державі необхідна висока якість підготовки кадрів, а бізнесу – стабільний прибуток, який забезпечують фахівці	Підвищення ефективності використання державних коштів, а також платоспроможності населення

Водночас, за даними Міжнародного бюро ЮНЕСКО, основна частина країн бере участь у конкурентній боротьбі за залучення на навчання у вищі навчальні заклади іноземних студентів й аспірантів. Це свого роду також шлях до підвищення якості освітніх послуг, просування їх на світовий ринок, де вимоги до якості названих послуг надзвичайно високі. Адже, згідно з Лісабонською конвенцією, кожен випускник будь-якої європейської держави має безплатно отримати додаток до диплому на одній із поширених європейських мов, що суттєво має покращити ситуацію з працевлаштуванням практично на території всього європейського континенту.

Висновки та перспективи подальших розвідок

Перспективи розвитку фахової освіти в Україні мають бути спрямовані на подальшу її модернізацію, передбачивши при цьому гнучку варіативність і зворотній зв'язок із суспільством, на підвищення адаптивних можливостей системи. При цьому слід визначити пріоритетні напрями розвитку фахової освіти. У числі останніх мають бути:

- підвищення якості та доступності фахової освіти;
- вирівнювання стартових можливостей майбутніх абітурієнтів;
- формування нових організаційно-правових форм: автономні заклади державні (муніципальні) автономні некомерційні вищі навчальні заклади, покликані підвищити фінансову самостійність та інвестиційну привабливість освітніх структур;
- подолання невідповідності змісту та технологій навчання вимогам сучасного суспільства, його відставання від соціально-економічного розвитку країни;
- інституційне формування системи неперервної освіти;
- посилення партнерських зв'язків освіти–держави–суспільства–бізнесу.

Серед найважливіших інструментів забезпечення реалізації цих напрямів у перспективі мають бути інноваційні технології, активно використовувані в навчальному процесі. Цьому також має сприяти дотримання наступних принципів: розв'язання проблем розвитку системи освіти не лише на рівні освітньої системи, але і в межах загальнодержавної політики, а також на міжнародному рівні; системності управління освітою на всіх рівнях і в усіх ланках; перегляд ролі та функцій держави у

фінансуванні та організації освіти; розвиток ринку освітніх продуктів і послуг; перегляд ролі різних соціальних інститутів, насамперед підприємств та сім'ї в системі освіти; підвищення ролі навчальних закладів і тих, хто навчається, в організації освітнього процесу тощо [2].

При цьому освітня сфера має стати привабливою для молодих і талановитих фахівців. Відомо, що низька кваліфікація окремих фахівців у сфері освіти загалом і вищої зокрема не дозволяє використовувати нові форми не лише навчання, а й управління. Проблема відсутності молодих і перспективних кадрів зумовлена не лише низьким рівнем заробітної плати. Вона загострюється й відсутністю належних побутових умов. І саме інноваційний характер освіти, як зазначалось вище, стає важливим інструментом в успішній конкуренції з іншими соціальними інститутами. Серед професорсько-викладацького складу використання сучасних інформаційних технологій у вищих навчальних закладах найперше притаманно молодим викладачам. Використання ж цих технологій не лише підвищує ефективність освітнього процесу, але й сприяє зростанню його привабливості серед молоді. Статистика свідчить, що рівень використання зазначених технологій вищий там, де вищою є частка молодих викладачів серед професорсько-викладацького складу.

Подальше оновлення фахової освіти пов'язане перш за все з інвестиційними ресурсами, розвитком інноваційного менеджменту, який передбачає не лише здійснення управління технологічними, організаційними, економічними, а й педагогічними інноваціями.

Список літератури

1. Андреева, Ю. Школа педагогичної майстерності / Ю. Андреева // Позашкілья. – 2015. – №12. – С. 56-71.
2. Базилевский, А. А. Инновационный менеджмент модернизации системы образования Хабаровского края / А. А. Базилевский // Высшее образование сегодня. – 2010. – №10. – С. 2-5.
3. Байденко, В. И. Болонский процесс: структурная реформа высшего образования Европы / В. И. Байденко. – М.: Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов; Российский новый университет, 2002. – С. 104.
4. Загальноосвітні навчальні заклади України на початок 2015/16 навчального року // Статистичний бюлетень / Державна служба статистики України. – К., 2016. – 100 с.
5. Зайцева, Л. Компетентісний підхід в освітньому процесі / Л. Зайцева // Дошкільне виховання. – 2011. – №4. – С. 9-11.
6. Про вищу освіту [Електронний ресурс]: закон України № 1556-VII від 1 липня 2014 року. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/page>. – Назва з екрану.
7. Кремень, В. Г. Освіта і наука України: шляхи модернізації / В. Г. Кремень. – К.: Грамота, 2003. – 216 с.
8. Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті. – К.; Шкільний світ, 2001. – 24 с.
9. Основні показники діяльності вищих навчальних закладів України на початок 2015/16 навчального року // Статистичний бюлетень / Державна служба статистики України. – К.; 2016. – 171 с.
10. Сумарокова, Е. В. Образование и экономический рост / Е. В. Сумарокова // Высшее образование сегодня. – 2004. – №12. – С. 18-24.
11. Management Tools and Trends 2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.bain.com

References

1. Andryeyeva, Yu. (2015). School teacher skills. *Pozashkillya*, 12, 56–71.
2. Bazilevsky, A. A. (2010). Innovation management modernization of the Khabarovsk Territory education. *Vysheye obrazovaniye segodnya*, 10, 2-5.
3. Bayidenko, V. I. (2002). *Bolonskyi protsess: strukturnaya reforma vyshego obrazovaniya Yevropy* [The Bologna process: structural reform of higher education in Europe], Research center of problems of quality training; Russian New University, Moscow, Russian Federation.
4. State Statistics Service of Ukraine. (2016). *Zahalnoosvitni navchalni zaklady Ukrayiny na pochatok 2015/16 navchalnoho roku. Statystychnyj byuleten* [Secondary education Ukraine at the beginning of 2015/16 school year. Statistical Bulletin, Kyiv, Ukraine.
5. Zayitceva, L. (2011). Competence approach in education. *Doshkilne vyhovannya*, 4, 9–11.
6. The Verkhovna Rada of Ukraine (2014), The Law of Ukraine "On Higher Education". Retrieved from: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/page>.
7. Kremen, V. G. (2003). *Osvita i nauka Ukrayiny: shlyakhy modernizatsiyi* [Education and science of Ukraine: Ways of Modernization], Hramota, Kyiv, Ukraine.
8. *Natsionalna doktryna rozvytku osvity Ukrayiny u XXI stolitti* [National Doctrine of Education of Ukraine in the XXI century]. (2001). Shkilnyi svit, Kyiv, Ukraine.
9. State Statistics Service of Ukraine. (2016). *Osnovni pokaznyky diyalnosti vyshchych navchalnyh zakladiv Ukrayiny na pochatok 2015/16 navchalnoho roku. Statystychnyj byuleten* [Basic indicators of higher educational institutions of Ukraine at the beginning of the 2013/14 academic year. Statistical Bulletin, Kyiv, Ukraine.

-
10. Sumarokova, Ye. V. (2004). Education and Economic Growth. *Vysheye obrazovaniye segodnya*, 12, 18-24.
 11. Management Tools and Trends. (2013). Retrieved from: www.bain.com.

Стаття надійшла до редакції 25.05.2016 р.